

บทที่ 4

สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการพัฒนาความร่วมมือร่วมใจในการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม คนบนพื้นที่สูง (คนลาหู่) และกลุ่มคนพื้นราบ (คนเมือง) ในชุมชนบ้านแม่ดอกแดง

การอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเพื่อเข้ามาทำงานเป็นแรงงานในเมืองเชียงใหม่ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมานาน แตกต่างแต่เพียงว่าการเคลื่อนย้ายของคนกลุ่มนี้ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีระดับความถี่ความเข้มข้นมากกว่าเดิม โดยมีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งกระตุ้นผลักดันให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชาชนทั้งเต็มใจและไม่เต็มใจ โดยเฉพาะนโยบายการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาไปสู่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ส่งผลให้ชุมชนบนพื้นที่สูงต้องประสบปัญหาด้านการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะเรื่องที่ดินทำกิน สภาพปัญหาเหล่านี้จึงเป็นที่มาของการอพยพย้ายถิ่นเป็นสำคัญ แต่เมื่ออพยพลงมาแล้วพบว่าเนื่องด้วยนัยทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มคน ผนวกกับภาษาในการสื่อสารระหว่างกันที่เป็นอุปสรรค ลักษณะของต่างคนต่างอยู่ ไม่มีพื้นที่การสานเสวนาร่วมกัน สถานการณ์ดังกล่าวกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนแห่งเดียวกันอย่างสันติสุขมิใช่เรื่องง่าย ต้องอาศัยกระบวนการจัดการเพื่อสร้างทั้งปัจจัยและเงื่อนไขในการอยู่ร่วมกันให้เกิดขึ้นได้จริง

เนื้อหาในบทนี้นำเสนอใน 3 ส่วน คือ

1. บริบท สภาพทั่วไป ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนบ้านแม่ดอกแดง
2. กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อการเข้าใจปัญหาที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันในชุมชนของกลุ่มคนที่แตกต่างทางชาติพันธุ์
3. สาระสำคัญที่ค้นพบจากการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย
 - 3.1 สถานการณ์ปัญหาในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์
 - 3.2 ปัจจัยและเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน
 - 3.3 กิจกรรมในการสร้างความร่วมมือร่วมใจในชุมชนบ้านแม่ดอกแดง
 - 3.4 ปัจจัยและเงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน
 - 3.5 ผลสรุปจากการดำเนินกิจกรรมวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บริบท สภาพทั่วไป ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนบ้านแม่ดอกแดง

ชุมชนบ้านแม่ดอกแดง เป็นหมู่บ้านหมู่ที่ 1 ในตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านแม่ดอกแดงที่เป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีอาณาบริเวณกว้างขวาง ลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าไม้ ภูเขา ลำห้วย สลับกับพื้นราบคล้ายๆ แอ่งกระทะ และมีพื้นที่ติดต่อกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และยังอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ จึงทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมากมาอาศัยอยู่ หนึ่งในกลุ่มที่อพยพมาอยู่อาศัย คือ กลุ่มชนเผ่าลาหู่ เป็นสำคัญ

จากการสำรวจของผู้วิจัยเมื่อตุลาคม 2552 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงเป็นประชากรดั้งเดิมของหมู่บ้านที่เป็นคนพื้นราบ(คนเมือง)ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนมาช้านาน ส่วนใหญ่มีสัญชาติไทยเชื้อสายไทยลื้อ ไทยจีน ซึ่งอพยพมาจากบ้านลวงใต้ บ้านล้านตอง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยในกลุ่มประชากรพื้นราบมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 463 ครัวเรือน แยกเป็นชาย 637 คน หญิง 626 คน รวม 1,263 คน กับอีกกลุ่มหนึ่ง คือ ประชากรชนเผ่าลาหู่ (คนบนพื้นที่สูงที่อพยพมาอยู่) โดยกลุ่มชนเผ่าลาหู่ได้อพยพมาจากหลายอำเภอในเขตจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ทั้งกลุ่มที่มีสัญชาติไทยและไม่มีสัญชาติไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 เพื่อมาทำงานรับจ้างในเมืองเชียงใหม่ เนื่องจากไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงได้อีกต่อไป ประกอบกับการสูญเสียที่ดินทำกินเนื่องจากการประกาศใช้กฎหมายเขตป่าสงวนทับที่ดินทำกิน จนทำให้ไม่สามารถมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ประชากรกลุ่มนี้ได้รับการช่วยเหลือจากมูลนิธิที่ทำงานด้านคริสตศาสนา โดยทางมูลนิธิได้ทำการซื้อที่ดินและจัดตั้งโบสถ์ พร้อมทั้งตั้งเป็นกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์เล็กๆ ในชุมชนขึ้นมา ทั้งนี้มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 76 ครัวเรือน รวม 432 คน ประชากรส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธ แต่สำหรับประชากรชนเผ่าส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาคริสต์

จากประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านแม่ดอกแดง อ้างจากคำบอกเล่าที่สืบต่อกันมาในชุมชนผ่านผู้อาวุโส ได้เล่าว่า “เดิมพื้นที่แห่งนี้ไม่ได้เป็นหมู่บ้าน ไม่มีผู้คนอยู่อาศัย เป็นที่พักแรม วิวต่าง ม้าต่าง ของพ่อค้าแม่ค้าที่ต้องเดินทางไปค้าขาย หรือขึ้น ไปป่าเมี่ยง หรือผ่านไปยังแม่จะจอน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย แต่ก่อนไม่มีรถ มีแต่วัวต่าง ม้าต่าง หรือเกวียนเท่านั้น จะไป

ที่ไหนจะต้องเดินด้วยเท้าเท่านั้นและจะไปแต่ละครั้งจะต้องเดินทางค้ำแรม ค้ำคืน ไปเรื่อย ค้ำมืดที่ ไหนก็จะต้องนอนกันที่นั่น อย่างเช่นถ้าจะไปอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย จะต้องใช้เวลา 2-3 คืน กว่าจะถึง ในการเดินทางไปแต่ละครั้งจะต้องเตรียมข้าวของ อาหารการกิน ทุกอย่างให้พร้อม และเพียงพอ ปู่ย่าตาทวดที่เดินทางผ่านที่แห่งนี้เห็นว่าเหมาะเป็นที่ทำกินและอยู่อาศัยก็ได้มานานักบึก ตั้งถิ่นฐานที่ทำกิน มาลงหลักปักฐานทำที่นาและยังได้ช่วยกันขุดเจาะลำน้ำเหมืองของหมู่บ้านที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านแม่ดอกแดง สาเหตุที่ตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านดอกแดงนั้น เพราะตั้งชื่อตามแม่น้ำ แม่น้ำสายนี้เวลาฝนตก หรือถึงฤดูน้ำหลาก น้ำในแม่น้ำจะมีสีแดง ชาวบ้าน จึงได้ชื่อตามแม่น้ำสายนี้ ทุกวันนี้แม่น้ำสายนี้ก็ยังมีอยู่และยังมีประโยชน์ต่อชาวบ้านแม่ดอกแดง เป็นอย่างมาก ในการทำนาทำสวน เพราะที่นี่ไม่มีน้ำในคลองชลประทานใช้ จึงได้ใช้แม่น้ำแม่ดอกแดงจนถึงทุกวันนี้”

ประเพณีที่สำคัญของชุมชนบ้านแม่ดอกแดง คือ งานประเพณีสงฆ์พระธาตุของ วัดพระธาตุคอกกู่ ซึ่งเป็นการนำน้ำศักดิ์สิทธิ์จากคอกหม้อมาสร้างพระธาตุ คอกหม้อนี้เป็นคอกที่อยู่สูงมากตั้งอยู่จังหวัดลำพูน มีลักษณะเป็นคอกที่อยู่ 3 ลูกติดกันและมีน้ำผุดออกมาจากโขดหินบนยอดคอก โดยชาวบ้านในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงได้นำน้ำศักดิ์สิทธิ์จากคอกหม้อแห่งนี้มาสร้างพระธาตุทุกปี งานประเพณีนี้ได้จัดขึ้นทุกวันแรม 8 ค่ำ เดือน 6 จุดเด่นที่สำคัญของประเพณี คือ มีการจุดบั้งไฟขึ้น โดยเฉพาะ ซึ่งโดยปกติจะพบได้ยากมาก ทั้งนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงคอกได้เล็งเห็นความสำคัญประเพณีการจุดบั้งไฟ จึงได้บรรจุงานดังกล่าวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำปีในชุมชนที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงคอกต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ

กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการอยู่ร่วมกัน

ในชุมชนของกลุ่มคนที่แตกต่างทางชาติพันธุ์

จากการที่คนในชุมชนบางกลุ่ม โดยเฉพาะทางกลุ่มผู้นำชาวบ้านในระดับท้องถิ่น ได้มองเห็นถึงปัญหาในการอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงระหว่างกลุ่มคนบนพื้นที่สูง (คนลาหู่) และกลุ่มคนพื้นราบ (คนเมือง) ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการนำมาสู่การเปิดเวทีวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาที่คนทั้งสองกลุ่มต้องเผชิญในการอยู่ร่วมกัน รวมทั้งยังมีความพยายามในการแสวงหา

ความร่วมมือร่วมใจในการหาหนทางเพื่อสร้างการอยู่ร่วมกันระหว่างแกนนำคนเมืองกับแกนนำคนลาหู่ จากจุดเริ่มต้นของการตั้งคำถามเพื่อแสวงหาคำตอบ พบว่ากระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เข้ามาเชื่อมร้อยและเป็นเครื่องมือในการทำให้คนทั้งสองกลุ่มได้มาทำงานร่วมกัน เนื่องจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีจุดเน้นในเรื่องกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ โดยให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้านและเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัยเวทีที่จะเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ทั้งการประชุมเสวนา ถกเถียง หรือข้อสรุปร่วม เพื่อเป็นเครื่องมือให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมที่จะเข้ามาในกระบวนการวิจัย

เช่นเดียวกันการจัดการปัญหาในการอยู่ร่วมกันในครั้งนี้มีจุดเน้นสำคัญว่าชุมชนต้องค้นหาและแสวงหาคำตอบในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ผ่านการให้คุณค่าของคน ภูมิปัญญา วัฒนธรรมในวิถีชีวิตที่หลากหลาย ตลอดจนความมุ่งมั่นในการแสวงหาข้อเท็จจริงผ่านข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อให้ได้ความจริงในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมเริ่มต้นด้วยการทบทวนและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของกลุ่มลาหู่และกลุ่มคนพื้นราบในพื้นที่ชุมชนบ้านแม่ดอกแดง โดยให้ความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนทั้งสองกลุ่มที่นำไปสู่การพัฒนาเป็นคณะทำงานร่วมกันในพื้นที่ชุมชนบ้านแม่ดอกแดง โดยอาศัยวิธีคิดเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการลดปัญหาในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนบ้านแม่ดอกแดง
2. ศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันภายในชุมชนบ้านแม่ดอกแดง
3. วิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นถึงที่มาที่ไป และปัจจัย เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องต่างๆ
4. จัดทำแผนปฏิบัติการในการพัฒนาความร่วมมือร่วมใจ โดยเน้นไปที่การให้

ความสำคัญกับสถานการณ์ปัญหาที่คนในชุมชนสนใจจะแก้ไขร่วมกัน

5. การนำประเด็นปัญหาเชื่อมโยงกับกระบวนการพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้การทำงานวิจัยท้องถิ่นในระยะเริ่มต้นได้เน้นไปที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจในสภาพปัญหาที่แตกต่างกันที่คนทั้ง 2 กลุ่มต้องเผชิญร่วมกัน โดยเริ่มต้นจากการจัดกระบวนการให้มีการตั้งคณะทำงานระดับหมู่บ้านจำนวน 15 คน (จากกลุ่มคนลาหู่ 7 คน และกลุ่มคนเมือง 8 คน) เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแสวงหา

แนวทางการแก้ไขปัญหาในการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้การตั้งคณะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน เป็นผลมาจากการจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อยแกนนำคนลาหู่และแกนนำคนเมือง เพื่อสร้างความเข้าใจ และค้นหาประเด็นปัญหาที่แท้จริงของแต่ละฝ่ายและนำไปสู่ประเด็นปัญหาร่วมและตั้งโจทย์วิจัย ร่วมกันถึง 4 ครั้ง คือ วันที่ 22 มกราคม 2553 เป็นเวทีเฉพาะผู้นำชุมชนลาหู่กลุ่มอารารัด วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2553 เป็นเวทีแกนนำลาหู่ทุกชุมชนมารวมกัน วันที่ 21 เมษายน 2553 เป็นเวทีร่วม ระหว่างทีมวิจัยคนเมืองกับทีมวิจัยที่เป็นคนลาหู่ และวันที่ 20 พฤษภาคม 2553 เป็นเวทีเฉพาะผู้นำ หมู่บ้านและสมาชิกเทศบาลตำบลเชิงคอย

ผลจากการจัดเวทีได้ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุม ได้ทราบถึงสถานการณ์และสาเหตุของ ปัญหาทั้งของกลุ่มคนบนพื้นที่สูง(คนลาหู่) และกลุ่มคนพื้นราบ(คนเมือง)ในชุมชนบ้านแม่ดอกแดง บนพื้นฐานของการเข้าใจปัญหาดังกล่าวร่วมกัน ทั้งนี้พบว่าปัญหาในการอยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร ปัญหาการควบคุมการย้ายเข้า-ย้ายออกของคนในชุมชน ปัญหาการใช้ สาธารณูปโภคร่วมกัน ปัญหาด้านวัฒนธรรมประเพณี วิถีความเชื่อที่แตกต่าง ปัญหาเรื่องการเข้าถึง การศึกษาของเด็กลาหู่

ทั้งนี้คณะทำงานจากฝ่ายคนเมือง (แกนนำชุมชนบ้านแม่ดอกแดง) ประกอบด้วย นายสมเกียรติ สمر นายสมหวัง สุนันตะ นายถนอม กันดิยะ นายบุญธรรม ศรีเขียว นายมนต์ชัย สุมาบาลย์ นายนิคม คุณขอลา นายมงคล สุนทรแก้ว นายมงคล ชัยวุฒิ ส่วนฝ่ายของชนเผ่าลาหู่ (แกนนำกลุ่มชนเผ่า) ประกอบด้วย นายรุ่งโรจน์ ใจแสง นายศรี ใจแสง นายสัญญา คำตอน นาย ทะนงชัย ปิติวาทยกร นายขอละ คำเจริญ นายดิษฐ์ ชัยสุริยา และนายณรงค์ นานานิคม โดยมีผู้ ประสานงาน 2 คนคือ นายสมเกียรติ สمر ผู้ประสานงานฝั่งคนเมืองและนายณรงค์ นานานิคม ผู้ ประสานงานฝั่งชนเผ่าลาหู่ ทั้งนี้มีนายณัฐพงษ์ มณีกร จากหน่วยงานพัฒนาและบริการสังคม สภา คริสตจักรแห่งประเทศไทย และนายปณิธิ บุญสา จากสำนักงานประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นที่ปรึกษา พร้อมทั้งเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงานเพื่อการดำเนินการ ร่วมกันทุกขั้นตอน โดยมีระยะเวลาในการดำเนินงาน 1 ปี คือ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2553 – มกราคม 2554 (13 เดือน)

ในระหว่างการดำเนินการวิจัย คณะทำงานได้มีการสรุปบทเรียนเรื่อง กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้เข้าใจปัญหาการอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็น

ระยะๆ จนได้ข้อสรุปร่วมกันอย่างชัดเจนว่า การศึกษาวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เป็นการให้ความสำคัญและเคารพต่อเสียงของชาวบ้านในฐานะคนเล็กคนน้อยมีค่าเท่ากับเสียงของคนในชุมชน โดยเฉพาะเสียงจากชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ที่รู้สึกว่าคุณเอง “ด้อยค่าและไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชน” จนชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นในตนเองว่าเขาสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของตนเองได้ สามารถใช้ความคิด ความเห็นของตนอย่างเสรีในการมองสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง สามารถใช้วิจารณญาณในการวิเคราะห์วิจารณ์ตรวจสอบสภาพเท็จจริงต่าง ๆ ไม่ถูกเหมินเฉยละเลย หรือเหยียดหยามว่าเป็นสิ่งไร้คุณค่าเช่นที่เคยถูกปฏิบัติมา เป็นการเน้นชูประเด็นปัญหาที่สำคัญและเป็นจริงของท้องถิ่น และเมื่อเขาทราบและเข้าใจสภาพปัญหาดังกล่าวร่วมกันแล้ว ยังได้ลงมือกระทำเพื่อแก้ไขปัญหานั้นอีกด้วย เป็นการสร้างให้ทุกความคิดเห็นได้รับการฟังและยอมรับ เปิดโอกาสให้ทุกคนในทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกัน

สาระสำคัญที่ค้นพบจากการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สถานการณ์ปัญหาในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์

การอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงของประชากรทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนพื้นราบ กับคนบนพื้นที่สูงได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในด้านการเข้าถึงบริการและสวัสดิการของรัฐด้านต่างๆ การเข้ามาแย่งอาชีพของประชากรในชุมชนที่อาศัยอยู่ก่อนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน หรือแม้กระทั่งการทะเลาะวิวาทกันภายในชุมชน ความไม่ปลอดภัยในด้านทรัพย์สิน ยาเสพติด ศาสนาวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การไม่ให้ความร่วมมือร่วมใจกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน การทวงถามสิทธิด้านต่างๆ ที่พึงได้รับ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า รวมไปถึงระบบสวัสดิการ การย้ายเข้าย้ายออกในแต่ละครอบครัว เป็นต้น เหล่านี้คือปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านแม่ดอกแดง

ปัญหาคนพื้นราบ

จากจุดเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 ที่มีคนพื้นราบ (คนเมือง) ในหมู่บ้านบางกลุ่มได้มีการขายที่ดินให้กับคนลาหู่ ทั้งที่มีการขายให้กับคนลาหู่โดยตรงกับการขายผ่านมูลนิธิด้านคริสต์ศาสนา จนในที่สุดทำให้มีคนลาหู่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจำนวนมาก และเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา และรวมถึงการสร้างความอึดอัดในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนพื้นราบกับคนบนพื้นที่สูง จากการประชุมเพื่อระดมสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนเมืองระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม 2553 พบว่าปัญหาหลักที่เกิดขึ้นกับคนพื้นราบ คือ การไม่สามารถควบคุมจำนวนประชากรลาหู่ที่เพิ่มขึ้นจำนวนมากและย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงได้ จนในที่สุดได้ส่งผลต่อปัญหาอื่น ๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร การลักขโมย การทะเลาะวิวาท การสื่อสารตลอดจนการใช้ระบบสาธารณสุขปโภคในชุมชน

นายสมเกียรติ สมนร สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเชิงดอย กล่าวว่า “สืบเนื่องจากที่คนเมืองซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นแกนนำท้องถิ่นตนเอง ได้ขายที่ดินให้กับคนลาหู่ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน อันนี้คนลาหู่ซื้อที่ดินจากคนเมืองโดยตรง รวมถึงมีลาหู่บางกลุ่มมาเช่าที่ หรืออพยพเข้ามาอยู่กันเองตามญาติพี่น้อง อีกกลุ่มก็มีมูลนิธิมาซื้อที่จัดสรรให้ เป็น โฉนดผืนเดียวกันและแบ่งเป็นล็อกให้คนลาหู่อยู่อาศัยเป็นหลักๆ การมาอยู่อาศัยแรกๆ ไม่มีปัญหา แต่พอนานวันเข้า คนลาหู่ที่ได้มาซื้อที่ดินโดยตรงจากคนเมืองอย่างถูกกฎหมายก็เริ่มเรียกร้องว่า ทำไมยังไม่มีการออกเลขที่บ้านให้ ทำไมพ่อหลวงไม่จัดการขอเลขที่บ้านกับทางอำเภอให้เสียที นอกจากนี้ไฟฟ้า ถนนก็ยังเข้าไม่ถึง หรือคนชราที่ย้ายมาอยู่ในหมู่บ้านนี้แล้วก็ไม่ได้เบี้ยสูงอายุ ในเรื่องที่คนลาหู่เรียกร้องนี้ พวกเราคนเมืองก็มองว่ามีคนลาหู่หลายคนก็ยังไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาอยู่ในบ้านดอกแดงเหมือนกัน ยังใช้ทะเบียนบ้านเดิมอยู่ เช่น ที่เชิงทราย เป็นต้น โอกาสที่ทางคนเมืองจะจัดการให้ก็ยากอยู่

เหล่านี้เป็นปัญหาที่คนเมืองไม่ได้คิด คิดแค่เรื่องการขายที่ดินเท่านั้นและก็จบไป แต่พอมาเจอปัญหาที่ต้องจัดการหลายเรื่อง ก็จัดการไม่ได้ง่ายๆ นะ เพราะเดิมแค่คิดว่าพวกลาหู่มาอยู่ไม่นาน แค่มาทำงานเดี๋ยวก็กลับไปบ้านตนเอง ไม่ได้คิดเรื่องการตั้งรกรากในระยะยาว แต่ในความเป็นจริงแล้วมีกลุ่มลาหู่ที่มาอยู่อาศัยแรกๆ และตั้งรกรากถาวรจนบัดนี้ ก็เริ่มเรียกร้องในสิ่งที่พวกเขาควรจะได้รับ ในฐานะที่เป็นคนในชุมชนบ้านดอกแดงเหมือนกัน แต่แกนนำคนเมืองท้องถิ่นก็ไม่สามารถจัดการได้ นี่เป็นปัญหาที่เราเจอมาโดยตลอด”

นอกจากนั้นแล้วการเข้ามาอยู่อาศัยของคนลาหู่ในบ้านดอกแดง ยังได้สร้างปัญหาให้กับคนพื้นราบอีกหลายประการ จนในที่สุดได้มีการจัดประชามหุ่บ้านเพื่อออกกฎหมายร่วมกันว่า “ห้ามคนเมืองชายที่ให้คนลาหู่อีกต่อไป”

นายสมหวัง สุนันตะ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเชิงคอย กล่าวว่า “ตอนชายที่ไม่ได้คิด เอาเข้าจริงๆมาเจอปัญหาเรื่องการจัดการในชุมชนไม่ได้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะไม่รู้ว่าลาหู่คนไหนอยู่บ้านหลังไหนบ้าง เอาแต่เรียกร้องเอาโน่นนี่ แต่พอคนเมืองบอกว่าให้ลาหู่ทำให้อู่คอง คือให้ย้ายทะเบียนบ้านมาให้อู่คอง ลาหู่หลายคนก็ย้ายมาจริงตามที่คนเมืองบอก แต่พอย้ายมาแล้วเขาต้องการเลขที่บ้าน คนเมืองก็บอกว่าออกเลขที่บ้านให้ไม่ได้อีก เพราะเป็นข้อจำกัดเรื่องโฉนดเป็นผืนเดียวกันที่ทางมูลนิธิทางศาสนาซื้อให้แล้วเอาไปจัดสรรต่อในกลุ่มลาหู่กันเอง แม้ว่าคนลาหู่จะพยายามทำถูกกฎหมายตามที่เรบอกแล้ว แต่พอเขาไปที่ทางอำเภอเพื่อขอย้ายมาอยู่ในดอกแดง อำเภอก็ถามว่าจะย้ายมาลงที่บ้านเลขที่อะไร คนลาหู่ก็ตอบไม่ได้ เพราะก็ไม่มีเลขที่บ้านจริงๆ เหมือนปัญหาที่เขาเจอมันวนไปวนมา และเราเองก็มีส่วนในการทำให้เกิดปัญหาคด้วย”

ผู้ใหญ่ถนอม กันดิสะ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 กล่าวว่า “พอมีคนลาหู่มาอยู่จำนวนมาก พวกนี้หาของป่าเก่งอยู่แล้ว ไปตัดไม้มาสร้างบ้าน ไปหาหน่อไม้มากิน หาเห็ด หาปลา ก็ทำให้คนเมืองซึ่งหากินอยู่กับป่าเหมือนกันก็หาไม่ทัน แม้ว่าหมู่บ้านจะมีกฎในการใช้ทรัพยากรอยู่ก็ตาม แต่ด้วยปัญหาการสื่อสารที่พูดคนละภาษา ไม่เข้าใจว่าคนลาหู่พูดอะไร คนลาหู่ก็ไม่เข้าใจคนเมืองว่าจะบอกอะไร ก็เหมือนกับว่าแม้ว่าจะมีกฎ แต่คนลาหู่ก็ไม่ปฏิบัติตามกฎ เพราะไม่เข้าใจภาษาไทย

นอกจากนั้นยังมีเรื่องการขโมยเตอร์ไซค์เสียงดังไปทั่วหมู่บ้านของวัยรุ่นลาหู่ สร้างความเดือดร้อนให้กับคนเมืองอย่างยิ่ง รวมถึงเวลาลาหู่ไปกินเหล้าก็มักทะเลาะกันเอง แต่คนเมืองก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะฟังภาษาไม่รู้เรื่องก็ไม่รู้จะไกล่เกลี่ยอย่างไร

มีคนเมืองบางคนเล่าให้ฟังว่า ตั้งแต่มีลาหู่มาอยู่จำนวนมาก ผลไม้ตามสวนที่ปลูกไว้ก็ถูกลักขโมยหายไปหมด พวกนี้มาเอาไปกิน

แต่เรื่องใหญ่ที่สุดคือ ในหมู่บ้านคอยสะเกิดได้ถูกทางการจับตามองเรื่องการค้ายาเสพติดอยู่แล้ว เวลาที่มีประชุมกับทางอำเภอก็มีการหยิบยกเรื่องนี้มาพูดถึง เรื่องนี้ถือเป็นปัญหาใหญ่มาก เพราะแกนนำคนเมืองที่เป็นเทศบาล หรือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็จะรู้สึกอับอายขายหน้าว่าปล่อยให้การค้ายาในหมู่บ้าน โดยเฉพาะเวลาที่มีคนลาหู่ถูกจับกุม ทางการก็จะเพิ่งเล็งมาที่บ้านแม่

ดอกแดงแล้วเพราะมีคนลาหู่อยู่อาศัยจำนวนมาก แต่เราก็ไม่สามารถแก้ต่างได้ เพราะเราเองก็สับสนไม่ได้ว่าลาหู่คนนี้อยู่บ้านเราจริงหรือไม่ เพราะเราก็ไม่ได้บอกเลขที่บ้านให้เขาด้วยอยู่แล้ว ก็ไม่รู้ว่าเขาอยู่บ้านไหนกันแน่

หรือเวลาเราเรียกคนลาหู่มาประชุมเพื่อขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมของคนในชุมชนร่วมกัน และมักประชุมกันในวันอาทิตย์ แต่กลุ่มพี่น้องลาหู่ที่นับถือศาสนาคริสต์ต้องเข้าโบสถ์ จึงทำให้ขาดการประชุมบ่อยครั้ง เพราะไม่มีวันว่างที่ตรงกัน จนในที่สุดก็ทำให้เกิดความไม่เข้าใจและถกมองว่าคนลาหู่ไม่ให้ความร่วมมือทำกิจกรรมในชุมชน เหล่านี้เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างยิ่ง”

จนในที่สุดจากปัญหาที่เล่ามาทั้งหมด โดยเฉพาะการไม่สามารถควบคุมประชากรลาหู่ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกขณะได้ จึงได้มีการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านร่วมกัน และมีมติว่าห้ามคนเมืองชายที่เดินให้กับคนลาหู่อีกต่อไป รวมถึงการห้ามออกเลขที่บ้าน เพื่อควบคุมไม่ให้คนลาหู่ย้ายจำนวนเข้ามาเพิ่มขึ้นในหมู่บ้านแม่ดอกแดง

ทั้งนี้แกนนำคนเมืองได้ประมวลให้เห็นปัญหาที่คนพื้นราบเผชิญรวม 6 ปัญหา คือ

1. ปัญหาการย้ายเข้า-ออกของคนลาหู่ในชุมชนที่ไม่สามารถควบคุมจำนวนได้
2. ปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
3. ปัญหาการลักขโมย
4. ปัญหาการทะเลาะวิวาท
5. ปัญหาการสื่อสาร
6. ปัญหาเรื่องการใช้ประโยชน์สาธารณูปโภค

ปัญหาคนบนพื้นที่สูง

จากการสำรวจสภาพปัญหาของคนลาหู่ผ่านชุมชนลาหู่ 5 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มบ้านม่วงงาม กลุ่มบ้านศาลาป่าสัก กลุ่มชุมชนอารารักษ์ กลุ่มชุมชนเพนเทคอส และกลุ่มชุมชนบ้านแม่ดอกแดง เมื่อเดือนมกราคม – มิถุนายน 2553 พบว่าปัญหาที่คนลาหู่เผชิญหลังจากย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนบ้านแม่ดอกแดง ประกอบด้วยปัญหาสำคัญรวม 6 ปัญหา ดังนี้

1. ปัญหาเรื่องการไม่มีเลขที่บ้าน ทำให้คนลาหู่ไม่สามารถย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้านแม่ดอกแดงได้อย่างถูกต้องกฎหมาย

2. ปัญหาเรื่องการเข้าไม่ถึงระบบสาธารณสุขปโภค เช่น น้ำประปา ถนน เนื่องจากทางเทศบาลตำบลเชิงคอกยให้เหตุผลว่า งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่รับผิดชอบที่มีจำนวนมากหลายหมู่บ้าน ทำให้ต้องจัดสรรงบประมาณไปยังชุมชนที่มีความต้องการเร่งด่วนในเบื้องต้นก่อน

3. ปัญหาด้านทัศนคติจากคนเมืองที่มองว่าคนลาหู่เป็นแรงงาน เป็นชนเผ่ายากจน ทำให้คนลาหู่รู้สึกว่าคุณเองถูกคนเมืองเหยียดหยามอยู่ตลอดเวลา ทั้งๆที่ก็เป็น “คนที่มีสัญชาติไทย” เหมือนกัน

4. ปัญหาเรื่องสุสาน ที่ไม่มีที่ดินในการฝังศพ

5. ปัญหาเรื่องการไม่มีสถานะบุคคล คนลาหู่หลายคนยังไม่มีบัตรประจำตัวต่างๆ ทำให้การเข้าสิทธิพืงมีพืงได้ก็ไปไม่ได้ เช่น การไม่สามารถเดินทางออกนอกสถานที่ได้ โอกาสในการศึกษาในระดับสูง เป็นต้น

6. ปัญหาเรื่องการขาดการมีส่วนร่วมในหมู่บ้าน เพราะความแตกต่างในการสื่อสารทางภาษาและวิถีทางวัฒนธรรมทางศาสนา ที่คนลาหู่ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาคริสต์และต้องเข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นวันที่ทางคนเมืองจะมีการประชุมประชาคมหมู่บ้านทุกเดือน

นายณรงค์ นานานิคม แกนนำกลุ่มชนเผ่าลาหู่ ให้ข้อมูลว่า “คนเมืองมองว่าปัญหาใหญ่ คือ ชนเผ่าที่เข้ามาอยู่มีการย้ายเข้า-ออกบ่อยจึงไม่มีที่ในทะเบียนบ้าน ทำให้ยุ่งยากต่อการจัดการทะเบียนครัวเรือน จึงทำให้คนชนเผ่าไม่มีไฟฟ้าใช้และเกิดปัญหาขึ้นอีก แต่คนชนเผ่าเองก็ไม่เข้าใจในเรื่องกฎหมาย วัฒนธรรมของคนเมือง ทำให้วิธีการปฏิบัติไม่เข้าใจกันรวมทั้งวัฒนธรรมของคนเผ่าลาหู่ ที่เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน ก็มีความแตกต่างกันกับคนเมืองอย่างมาก เวลามองปัญหาที่เข้าใจกันคนละอย่าง เพราะมีประสบการณ์การใช้ชีวิตที่ไม่เท่ากัน”

ในเรื่องนี้แกนนำลาหู่ ได้แก่ นายรุ่งโรจน์ ใจแสง นายศรี ใจแสง นายขอละ คำเจริญ นายดิษฐ์ ชัยสุริยา ได้วิเคราะห์ร่วมกันว่า “ปัญหาดังที่กล่าวมานั้นเป็นผลมาจากโครงสร้างทางสังคมของพี่น้องชนเผ่าลาหู่นี้เอง พี่น้องชนเผ่าเวลาเข้ามาอยู่ มาสร้างบ้านแล้วก็ปิดตัวเอง ทางราชการจะเข้าไปช่วยเหลือก็ไม่ได้ พูดคุยกันก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง ส่วนโครงสร้างในปัจจุบันกลุ่มคนชนเผ่าจะคิดว่าเหมือนอยู่บนคอกย เป็นสังคมที่เขาคูแกลกันเอง มีผู้นำทางศาสนาอยู่แล้ว ไม่ต้องให้ใครมายุ่งมาจัดการ มีหัวหน้าหมู่บ้าน หรือที่เรียกว่า “กะแซ” เป็นผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครอง ด้วยในหมู่บ้านลาหู่มีผู้นำอยู่ด้วยกัน 3 ฝ่ายคือ หัวหน้าหมู่บ้าน ผู้นำทางศาสนา และผู้อาวุโสที่มีอิทธิพล

ในหมู่บ้าน ซึ่งถ้าเราคิดว่า เราจะไปสลายชุมชนเค้า ให้เค้าอยู่ในระบบคนเมือง ถึงแม้ว่าจะทำให้ปัญหาต่างๆลดลงไปได้มาก แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายนัก

ต่อมาในเรื่องของปัญหาจากการไม่สามารถปรับตัวของพี่น้องชนเผ่าได้ จากคนที่เคยเข้าป่า หางของป่า เปลี่ยนมาจับมอเตอร์ไซด์เข้าไปทำงานในเมือง ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปสิ้นเชิง ขัดแย้งกับความเชื่อที่ถูกปลูกฝังมา เด็กรุ่นใหม่ก็ไม่ว่าตนเองต้องรับวัฒนธรรมในเมืองหรือวัฒนธรรมดั้งเดิม หลายคนก็คิดเหล้า ทะเลาะวิวาทกันเองก็มี

นี่ยังไม่นับเรื่องช่องว่างระหว่างคนเมืองกับพี่น้องชนเผ่า ที่มีความแตกต่างกันหลายอย่าง แม้แต่เรื่องภาษาก็ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะทำให้มีอุปสรรคในการติดต่อหน่วยงานราชการ การให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุขไปรษณีย์ต่างๆ แม้แต่จะให้หน่วยงานมาพ่นยาป้องกันยุงลาย ก็ยังไม่สามารถสื่อสารกันได้เลย

ประเด็นสุดท้ายที่สำคัญคือ เขาคิดว่า สิ่งที่เขาเป็นอยู่ ไม่ได้เป็นปัญหา เช่น มีป้ายบอกว่าห้ามขูดรากไม้ คนชนเผ่าอ่านไม่ออก ก็ไม่รู้เรื่อง ก็ไปขูดรากไม้ ซึ่งเป็นเขตป่าอนุรักษ์ที่คนพื้นราบกำหนดเขตไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวในพื้นที่นั้น ก็เกิดปัญหากันขึ้นมา”

ทั้งนี้กล่าวโดยสรุปแก่นำคนลาหู่เห็นว่าปัญหาสำคัญที่กลุ่มคนบนพื้นที่สูงเผชิญ เป็นผลมาจากวิถีชีวิตของตนเองที่แตกต่างจากคนพื้นราบ โดยเฉพาะในเรื่อง (1) ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารที่เป็นภาษาเฉพาะกลุ่มตนเอง (2) รูปแบบการใช้ชีวิตที่อยู่เฉพาะภายในกลุ่มตนเอง ไม่มีการติดต่อสัมพันธ์กับคนพื้นราบ (3) ความแตกต่างในการนับถือศาสนา ที่คนบนพื้นที่สูงจะนับถือศาสนาคริสต์ซึ่งต้องเข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นวันที่คนพื้นราบซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในชุมชนจะมีกิจกรรมดำเนินการร่วมกัน และทำให้คนลาหู่ไม่สามารถมาร่วมได้ จากสถานการณ์ดังกล่าว จึงทำให้เกิดความแปลกแยกขึ้นระหว่างคนลาหู่กับคนเมือง จนทำให้คนลาหู่เกิดความรู้สึกว่ากลุ่มตนเองเป็น “คนอื่นของชุมชน”

ปัญหาาร่วมของคนทั้งสองกลุ่ม

จากเวทีสรุปสถานการณ์ปัญหาาร่วมของคนพื้นราบและคนบนพื้นที่สูงเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2553 ซึ่งเป็นเวทีที่ผู้นำชุมชนฝั่งคนเมืองและแกนนำชุมชนคนลาหู่มาประชุมสรุปร่วมกันว่า

ในชุมชนบ้านคอกแดงนั้น ปัญหาที่คนในชุมชนต้องการแสวงหาความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไข ปัญหาในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนเมืองกับคนลาหู่ พบว่ามีปัญหา 5 ประการดังนี้

1. ปัญหาเรื่องการเข้าไม่ถึงสถานะบุคคลและการควบคุมเรื่องการย้ายเข้าย้ายออก ของคนลาหู่ พบว่า ในกลุ่มลาหู่ยังมีประชากรจำนวนหนึ่งที่ยังเข้าไม่ถึงสถานะบุคคล มีบางคนที่ ควรได้รับสัญชาติไทยก็ยังไม่มีการตกลงจากการสำรวจจากหน่วยราชการอยู่ หลายคนก็ไม่มีบัตรในการยืนยันหลักฐานตัวบุคคล จนส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ชุมชนเองไม่สามารถจำแนกแยกแยะได้ตาม ข้อมูลประชากรรวมถึงสิทธิที่ควรจะได้รับ หรือแม้แต่ในเทศบาลตำบลเชิงคดโดยตรงก็ยังขาด ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดต่างๆที่เกี่ยวข้องกับประชากรกลุ่มลาหู่เช่นเดียวกัน เมื่อผู้เกี่ยวข้องฝ่าย ต่างๆในชุมชนขาดข้อมูลที่ชัดเจน จึงทำให้คนที่ประสบปัญหาอยู่แล้วยังเข้าไม่ถึงกระบวนการ แก้ปัญหา กลายเป็นคนไร้ซึ่งสถานะบุคคลที่ทางราชการยอมรับ ทำให้ถูกเข้าใจว่าเป็นเพียงบุคคลที่ อาศัยในประเทศเป็นการชั่วคราว หรือเป็นบุคคลที่เข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทั้งที่บาง ครอบครัวลาหู่เป็นบุคคลดั้งเดิมบรรพบุรุษได้เกิดและเติบโตในพื้นที่แผ่นดินไทย แต่เนื่องจากระบบ การจัดทำทะเบียนราษฎรของทางราชการในอดีตอาจจะไม่ทั่วถึง ทำให้บุคคลเหล่านั้นรวมทั้งบุตร หลานต้องตกเป็นบุคคลที่ไม่มีการบันทึกในทะเบียนราษฎรของทางราชการ ที่เมื่อมาภายหลังทาง ราชการจะได้จัดทำทะเบียนสำรวจบางครอบครัว จากความไม่รู้ก็ต้องตกเป็นบุคคลที่ทางราชการ ถือว่าเป็นบุคคลที่เข้าเมืองโดยมิชอบ จากปัญหาความไม่ชัดเจนของสถานะบุคคลของบุคคลเหล่านี้ ทำให้ต้องเสียสิทธิหลาย ประการ เช่น สิทธิในรับบริการจากรัฐ ทั้งสิทธิด้านสาธารณสุข สิทธิใน การเข้าถึงเงินทุนในการประกอบอาชีพ รวมทั้งยังถูกจำกัดมิให้เข้าถึงสิทธิหลายประการ เช่น สิทธิ ในการเดินทางที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงของทุกกลุ่มคน โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก ที่ต้องเดินทางเพื่อเข้า รับการศึกษาเล่าเรียนในระดับที่สูง ฯลฯ

2. ปัญหาเรื่องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ที่เป็นผลมาจาก ความแตกต่างในการสื่อสารทางภาษาที่ไม่เข้าใจกัน จนส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ชุมชนในเรื่อง ดังกล่าวนี้ร่วมกัน พบว่าในชุมชนแห่งนี้คนลาหู่ที่เป็นผู้สูงอายุส่วนมากยังพูด อ่านและเขียน ภาษาไทยไม่ได้ จึงทำให้เขาไม่รู้ไม่เข้าใจในข้อมูลต่างๆ ว่าอะไรคือสิ่งที่เขาควรกระทำหรือไม่ควร กระทำในชุมชน รวมถึงการไม่เข้าใจในสิทธิที่เขาควรได้รับ นอกจากนั้นแล้วพบว่าเป็นเรื่องของ การมองว่าทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน คนที่อยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลใดก็ย่อมสามารถใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆเหล่านั้นได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากบุคคลใดหรือหน่วยงานใด

3. ปัญหาเรื่องการใช้สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานร่วมกัน กล่าวคือ ยังมีชุมชนลาหู่ อีกหลายชุมชนที่อาศัยอยู่อย่างถูกต้อง แต่ยังไม่ถึงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน

น้ำประปา เป็นต้น รวมถึงสวัสดิการบางอย่างที่ภาครัฐจัดสรรให้ แต่คนลาหู่ยังเข้าไม่ถึง เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการชุมชนต่างๆ

4. ปัญหาเรื่องความสมดุลในการจัดการวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เช่น การหาของป่า ประเพณีการกินข้าวใหม่ ที่คนเมืองและคนลาหู่ยังมีความเข้าใจต่างกัน เนื่องจากคนลาหู่เป็นกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองจึงต้องมีการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้

5. ปัญหาเรื่องการเข้าถึงการศึกษาของเด็กลาหู่ ที่มีเด็กลาหู่เข้าเรียนในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่ร่วมกับเด็กทั่วไป พบว่าครูผู้สอนในโรงเรียนยังมีไม่เพียงพอ และยังขาดความเข้าใจวัฒนธรรมของคนลาหู่ และพบว่าเด็กเกิดความอึดอัดในการเรียนในโรงเรียน

ปัจจัยและเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน

จากที่ได้กล่าวไว้ให้ทราบถึงปัญหาร่วมของคนทั้งสองกลุ่มในการอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านดอกแดง สามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน ได้ดังนี้

1. ปัจจัย (เหตุ) ที่ก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน

จากการเก็บข้อมูลพบว่า ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ จากวิถีชีวิตของคนลาหู่ที่เป็นคนบนพื้นที่สูงซึ่งมีวิถีชีวิตดั้งเดิมที่คุ้นเคยกับการอยู่กับป่าเขา เพื่ออาศัยทรัพยากรป่าในการเลี้ยงชีพทำมาหากิน วิถีเหล่านี้ได้ดำเนินต่อกันมาสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น แต่จากนโยบายการพัฒนาประเทศที่ส่งผลให้มีการนำทรัพยากรป่าไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ในเชิงเศรษฐกิจทุนนิยม และในที่สุดส่งผลให้มีการอพยพเคลื่อนย้ายจากคนบนพื้นที่สูงลงมาที่พื้นราบ ซึ่งคนลาหู่เป็นหนึ่งในคนกลุ่มดังกล่าวที่ต้องอพยพมาอยู่ในบ้านแม่ดอกแดงเมื่อคนลาหู่ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่กับป่าอย่างเช่นเดิมได้อีกต่อไป การอพยพย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองและต้องเผชิญกับรูปแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ในเมือง การต้องอาศัยอยู่ร่วมกับผู้คนในเมืองอีกหลายเผ่าพันธุ์ เหล่านี้เป็นสถานการณ์ที่ทำให้คนลาหู่ปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ได้ไม่ถนัดนัก เกิดการปะทะระหว่างวัฒนธรรมใหม่แบบเมืองและวัฒนธรรมเก่าแบบหาอยู่หากินกับป่า แน่นนอนการรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาสู่ชีวิตไม่ใช่เรื่องง่าย การผลิตซ้ำทางชุมชนแบบดั้งเดิมที่ดำรงชีวิตโดยมี

ทรัพยากรจากป่าเป็นสิ่งเอื้ออำนวยจึงเป็นทางเลือกที่ถูกนำมาจำลองชีวิตใช้ในเมืองอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เกิดการยึดโยงต่อรากเหง้าของตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่รอดในเมืองได้ต่อไป

อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเป็นวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มของตัวเองที่ไม่จำเป็นต้องพบปะสังสรรค์กับคนอื่นนอกชุมชน ยิ่งส่งผลให้เกิดความแปลกแยกแตกต่างจากชุมชนที่คนลาหู่ได้มาอาศัยอยู่ จนทำให้คนพื้นราบในฐานะ “เจ้าบ้าน” หรือแม้แต่คนลาหู่ในฐานะ “ผู้อาศัย” ต่างต้องเผชิญกับความรู้สึกแปลกแยกต่อกัน นี่ยังมีนัยว่าคนลาหู่เองยังรู้สึกเพิ่มว่า ตนเองเป็นพลเมืองชั้นสองของชุมชน ตัวอย่างรูปธรรมที่เห็นได้ชัดในเรื่องนี้ นายณรงค์ นานานิคม แกนนำกลุ่มลาหู่ เล่าว่า “การทำมาหากินโดยเฉพาะการหาของป่าได้ถูกคนเมืองมองในทางลบ ทั้ๆที่คนเมืองทั่วไปก็หาของป่าเช่นกัน ที่ผ่านมามีคนมาอยู่บนดอยก็หาของป่ากินเป็นอาหาร แต่เข้าใจว่าคนลาหู่ก็ไม่ปรับตัวเอง อยู่บนดอยทำอะไรมาอยู่ในเมืองก็ทำอย่างนั้น คนเมืองที่ไม่ได้อยู่กับป่าอย่างเรามาตลอดชีวิตจึงไม่เข้าใจว่านี่คือเรื่องปกติ” โดยสรุปจึงพบว่าการไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมแบบใหม่ได้ ซึ่งมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมที่หล่อหลอมตัวตนของคนลาหู่มาแต่เดิม ทำให้คนลาหู่เกิดความอึดอัดในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการต้องมาอาศัยอยู่ร่วมกันกับคนพื้นราบ ซึ่งเป็นคนละชาติพันธุ์ ยิ่งทำให้คนลาหู่ไม่มีความสัมพันธ์กับคนพื้นราบ มีการใช้ชีวิตเอกเทศในเฉพาะกลุ่มตนเอง มีการแยกไปตั้งชุมชนอิสระจากคนพื้นราบ เพราะมีความผูกพันผ่านอารมณ์ความรู้สึก และมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน ลักษณะเช่นนี้ยิ่งส่งผลให้กลุ่มคนพื้นราบเกิดความไม่เข้าใจในวิถีชีวิตของคนลาหู่มากยิ่งขึ้น

2. เงื่อนไข (สิ่งที่ทำให้เกิดการขยายผล) ที่ก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน

แม้ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมจะมีผลต่อการอยู่ร่วมกันของคนทั้งสองกลุ่มอย่างไม่ราบรื่น แต่ปัจจัยดังกล่าวได้มีเงื่อนไขสำคัญเข้ามาประกอบจนทำให้ปัญหาได้ถูกขยายผลในชุมชนและทำให้คนในชุมชนรู้สึกว่าเป็น “ปัญหาที่ต้องจัดการ”

2.1 อคติทางชาติพันธุ์

เมื่อคนในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงประกอบด้วยคน 2 กลุ่ม ที่แตกต่างกันทั้งในระดับชนชั้นและระดับเศรษฐกิจ คนกลุ่มหนึ่งเป็นประชากรพื้นราบมีสถานะตำแหน่งแห่งที่ทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ อาศัยในฐานะ “เจ้าของบ้าน” แต่กลับคนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นประชากรลาหู่

ที่มาจากบนพื้นที่สูง ห่างไกลความเจริญ ขาดการศึกษา เป็นแรงงานรับจ้างคนที่มีฐานะดีกว่า อาศัยในฐานะ “ผู้มาขออยู่อาศัย” จากความแตกต่างในวิถีชีวิตจึงส่งผลต่อการมีมุมมองทางชาติพันธุ์ในเชิงอคติที่แตกต่างกัน การมองคนลาหู่ในฐานะ “คนอื่นของชุมชน” จึงปรากฏขึ้นผ่านสายตากนเมือง และยังคนที่แตกต่างกันในหลายระดับมาอยู่ในชุมชนเดียวกันต้องใช้ทรัพยากรร่วมกัน โอกาสที่อคติเชิงลบจะปรากฏเพื่อกีดกันคนกลุ่มหนึ่งออกจากชุมชนจึงเป็นไปได้สูง หลายครั้งอคติในเชิงลบทำให้เกิดการมองคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ด้อยกว่าตนเอง เป็นคนล่าหลัง สกปรก ไม่มีการศึกษายากจนพูดภาษาไทยไม่ชัด ถูกจัดเป็นพลเมืองชั้นสอง ไม่มีสิทธิเท่าเทียมทั่วไป เช่นเดียวกันกับคนไทยพื้นที่ราบก็มองคนลาหู่ในลักษณะดังกล่าว จึงส่งผลต่อความไม่เข้าใจในการอยู่ร่วมในชุมชนเดียวกัน กล่าวให้เห็นภาพชัดมากขึ้นอคติทางชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลมาจากการสะสมความรู้ของคนพื้นที่ราบที่มีต่อ “กลุ่มชาติพันธุ์” หรือที่เรียกว่า “ชาวเขา” ซึ่งมีความแตกต่างทั้งเชื้อชาติและสัญชาติกับคนพื้นที่ราบที่เป็นคนเมืองอย่างต่อเนื่องยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการบุกรุกทำลายป่าและปลูกฝิ่น เพื่อทำไร่เลื่อนลอยจนทำให้ป่าไม้และแหล่งต้นน้ำลำธารถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งในเรื่องปัญหาเสพติดที่บ่อนทำลายประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองระหว่างประเทศ ที่ให้ภาพประทับตราคนกลุ่มบนพื้นที่สูงว่ามีการแสวงหารายได้ผ่านการค้ายาเสพติด ดังนั้นเมื่อคนเมืองต้องมาเผชิญกับกลุ่มลาหู่ซึ่งเป็นชาติพันธุ์ที่แตกต่าง จึงเกิดการประเมินคุณค่าวัฒนธรรมอื่นๆผ่านการ ใช้ตัวเราเองหรือสังคมวัฒนธรรมของเราเองเป็นมาตรฐาน จนนำมาสู่การมองวัฒนธรรมอื่นว่าต่ำกว่าหรือไม่เข้าพวกกับกลุ่มของตนเอง และส่งผลต่อการกีดกันและการไม่ให้ความสำคัญต่อการเข้าถึงสวัสดิการและบริการของรัฐตามสิทธิพึงมีพึงได้

2.2 ความแตกต่างการสื่อสารทางภาษา

ปัญหาเรื่องการสื่อสารทางภาษาในชีวิตประจำวัน ที่คนเมืองใช้ภาษาไทยในการสื่อสารแต่คนลาหู่ใช้ภาษาลาหู่ นี้จึงเป็นข้อจำกัดที่สำคัญยิ่งและนำมาซึ่งความไม่เข้าใจในเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการไม่สามารถเข้าใจกฎระเบียบในการหาของป่าของชุมชนได้ หรือการขาดความเข้าใจในแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ยังอิงกับความเชื่อทางวัฒนธรรมหรือศาสนาที่แตกต่างกัน แต่ไม่มีการยอมรับกัน เพราะขาดภาษาที่จะทำให้สามารถเข้าใจร่วมกันได้ในคนทั้ง 2 กลุ่ม ทั้งนี้อาจเหมารวมไปถึงภาษาที่หมายถึงวัฒนธรรม วิถีคิด มุมมอง ทักษะคิด ที่ต่างมองความแตกต่างของกันและกันที่ไม่เหมือนกัน จึงมองว่าอีกฝ่ายที่ไม่เหมือนเราเป็นคนอื่น ทั้งสองกลุ่มจึง

เกิดความระแวงสงสัยและไม่ไว้วางใจกัน มีตัวอย่างรูปธรรมที่การสื่อสารภาษาที่ต่างกันได้นำมาซึ่งความหวาดระแวงสงสัย เช่น คนพื้นราบ(คนเมือง)มักมีความรู้สึกว่เวลาคนลาหู่พูดคุยกัน โดยใช้ภาษาลาหู่ กลุ่มคนเมืองฟังไม่รู้เรื่องว่าพูดเรื่องอะไร ก็มักตีความไปว่า คนลาหู่กำลังด่าว่าคนเมืองอยู่หรือไม่ อย่างไร แต่ขณะเดียวกันเวลากลุ่มคนเมืองพูดคุยกัน แต่คนลาหู่กลับฟังรู้เรื่องทั้งหมด จึงทำให้คนเมืองมีความรู้สึกว่ ึ่งๆที่ตนเองมีความเหนือกว่าทางชนชั้นแต่กลับไม่รู้ว่คนลาหู่สื่อสารในเรื่องใด แต่คนลาหู่กลับเข้าใจเรื่องว่คนเมืองสื่อสารทั้งหมด โดยเฉพาะช่วงเวลาที่มีการประชุมพูดคุยกัน

2.3 ความแตกต่างในเรื่องวิธีคิดเกี่ยวกับระบบกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น

โดยทั่วไปคนเมืองมีแนวคิดแบบปัจเจกบุคคลมองว่ ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นเป็นสมบัติของบุคคลที่เป็คนดั้งเดิมเท่านั้น ฉะนั้นผู้ที่จะมีสิทธิใช้ทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวจึงต้องเป็คนดั้งเดิมของชุมชนเท่านั้น แต่ในวิธีคิดของคนลาหู่ซึ่งเป็นบุคคลบนพื้นที่สูงที่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิตกลับมองว่เป็ทรัพย์สินของคนทุกคนในชุมชนที่ทุกคนเป็เจ้าของทรัพยากรร่วมกัน มิใช่เป็ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือที่เรียกว่า สิทธิหน้าห่มู่มุ่งเน้นการยังชีพเป็สำคัญ ทุกคนในชุมชนมีสิทธิในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

กิจกรรมในการสร้างความร่วมมือร่วมใจในชุมชนบ้านแม่ดอกแดง

จากจุดเริ่มต้นที่กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้กลายเป็นพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมและพัฒนากลไกในการสร้างความร่วมมือร่วมใจของกลุ่มคนบนพื้นที่สูง (คนลาหู่) และกลุ่มคนพื้นราบ (คนเมือง) ในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงร่วมกัน กล่าวได้ว่การแก้ไขปัญหาก็เริ่มต้นขึ้นเพื่อมุ่งเป้าหมายไปที่การสร้างความร่วมมือร่วมใจในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ผ่านกิจกรรมและกลไกในการสร้างความร่วมมือร่วมใจของกลุ่มคนบนพื้นที่สูง (คนลาหู่) และกลุ่มคนพื้นราบ (คนเมือง) ในชุมชนบ้านแม่ดอกแดง เพราะทั้งกลุ่มผู้นำในชุมชนและกลุ่มผู้นำชนเผ่าลาหู่ต่างเห็นความจำเป็นที่จต้องมีการหารือกันอย่างเป็นขั้นตอน เพราะกลุ่มลาหู่ก็ถูกมองว่เป็จำเลยและเป็ที่มาของปัญหาที่เกิดขึ้นชุมชน ส่วนในกลุ่มผู้นำชุมชนฝั่งคนเมืองเองก็ยอมรับถึงการไม่สามารถ

บริหารจัดการในเรื่องต่างๆที่ทางกลุ่มลาหู่เรียกร้องได้ เหล่านี้เป็นความจำเป็นที่การมองสภาพปัญหาที่แตกต่างกันจำเป็นอาศัยเวทีในการแลกเปลี่ยนและแสวงหาหนทางร่วมในการจัดการเพื่อให้เกิดความสมดุลของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการวิจัยจึงได้ให้ความสำคัญไปที่การสร้างให้เกิดเวทีการเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนวิถีคิดเรื่องทัศนคติที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่าง ผ่านกระบวนการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในระดับพื้นที่ และกิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ รวม 6 กิจกรรม มากกว่าการแสวงหาอุปสรรคของการแก้ไขปัญหา แต่ให้ความสำคัญกับการเปิดเวทีเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลของอีกกลุ่มหนึ่งผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือร่วมใจในการอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงในอนาคตต่อไป มีรายละเอียดกิจกรรมแต่ละขั้นดังนี้

1. กิจกรรมที่ 1

ทีมแกนนำวิจัยท้องถิ่น (แกนนำลาหู่และแกนนำคนเมือง) ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในการอยู่ร่วมกัน และการจัดทำแผนกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ได้มีการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการรวม 4 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 วันที่ 26 กรกฎาคม 2553 ประชุมเฉพาะทีมบริหารเทศบาลตำบลเชิงคอย ครั้งที่ 2 วันที่ 30 กรกฎาคม 2553 ประชุมวิเคราะห์ปัญหาเฉพาะทีมแกนนำลาหู่ ครั้งที่ 3 วันที่ 2 สิงหาคม 2553 ประชุมวิเคราะห์ปัญหาที่ทีมแกนนำคนเมือง ครั้งที่ 4 วันที่ 6 สิงหาคม 2553 เวทีร่วมวิเคราะห์ปัญหา กำหนดกิจกรรมร่วมทั้งจากทีมวิจัยที่เป็นคนเมือง คนลาหู่ และทีมบริหารเทศบาลตำบลเชิงคอย จนในที่สุดได้โครงสร้างคณะทำงานพร้อมบทบาทหน้าที่ที่พร้อมจะร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ข้อค้นพบจากการดำเนินกิจกรรมที่ 1 พบว่าเมื่อแกนนำได้มาร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่เป็นที่มาของปัญหาในการอยู่ร่วมกันของคนทั้ง 2 กลุ่ม ได้ทำให้แกนนำเกิดความเข้าใจถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านแม่ดอกแดง ทั้งนี้พบว่าปัจจัยทางสภาพแวดล้อมเรื่องการผลิตซ้ำทางชุมชนลาหู่แบบดั้งเดิมเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมีเงื่อนไขในเรื่องของทัศนคติทางชาติพันธุ์ ความแตกต่างการสื่อสารทางภาษา และวิถีคิดเรื่องระบบกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ มาเป็นองค์ประกอบร่วมด้วย ยิ่งทำให้ปัญหาในการอยู่ร่วมกันเกิดการขยายผลมากขึ้น

2. กิจกรรมที่ 2

คณะทำงานวิจัยได้ร่วมกันจัดทำแผนที่ทางสังคม ประกอบด้วย แผนที่ที่ตั้งและพื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนบนพื้นที่สูง (ลาหู่) ในพื้นที่บ้านแม่ดอกแดง และแผนที่หมู่บ้านแม่ดอกแดง ทั้งนี้ได้มีการลงพื้นที่เพื่อจัดทำแผนที่ชุมชนทั้งชุมชนคนเมืองและชุมชนคนลาหู่ที่อยู่รอบหมู่บ้าน ระหว่างวันที่ 5-28 มิถุนายน 2553 และนำข้อมูลที่ได้มานำมาเชื่อมต่อกับแผนที่หมู่บ้านที่มีอยู่เดิมแล้ว เพื่อจัดทำให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

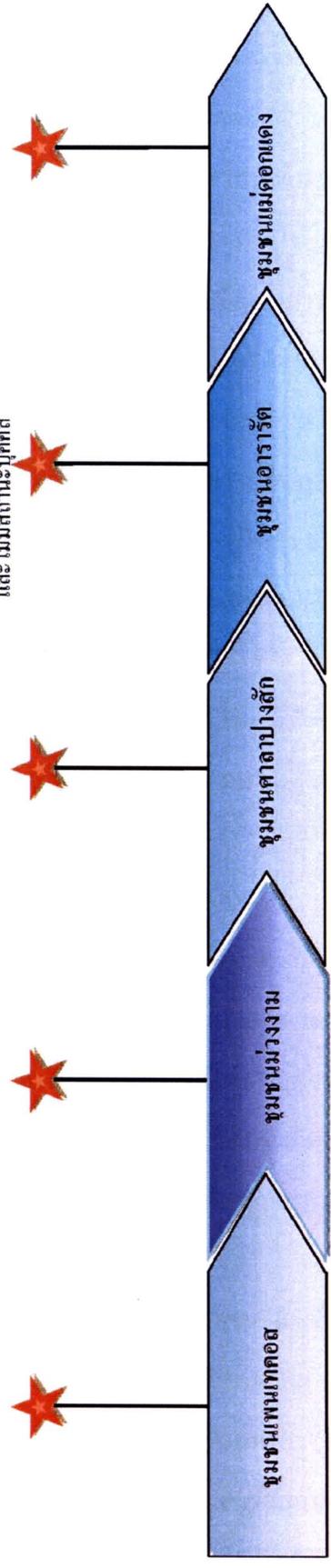
ข้อค้นพบจากการดำเนินกิจกรรมที่ 2 พบว่า ชุมชนได้แผนที่ที่สะท้อนรูปธรรมของปัญหาที่ต้องการรับทราบรายละเอียด โดยเฉพาะทราบการกระจายตัวของคนลาหู่ในชุมชนว่ามีกี่กลุ่ม จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม ปัญหาเร่งด่วนที่แต่ละกลุ่มเผชิญและอยากให้ทางเทศบาลตำบลเชิงคอยเข้ามาร่วมแก้ไข เช่น ปัญหาเรื่องการออกเลขที่บ้าน ปัญหาการไม่เข้าถึงการศึกษาวัยรุ่น ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ เป็นต้น ซึ่งที่ผ่านมาผู้นำชุมชนบ้านแม่ดอกแดงไม่มีข้อมูลดังกล่าวนี้รวมถึงข้อมูลในส่วนของเทศบาลตำบลเชิงคอยโดยตรง จึงทำให้ที่ผ่านมามีแต่การกล่าวถึงปัญหาแต่กลับขาดรายละเอียดที่เกี่ยวข้องต่อการแก้ไขปัญหา ดังนั้นปัญหาจึงถูกหมักหมมและไม่ได้รับการแก้ไขตลอดมา

ภาพ 4 แผนที่ที่ตั้งของกลุ่มลาหู่ในบ้านแม่ดอกแดง

กลุ่มคนงานที่อพยพมาอาศัยในบ้านแม่ดอกแดง

<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งถิ่นฐานพ.ศ. 2533 - ประชากร 22 ครอบครัว 118 คน - อาชีพ รับจ้างทั่วไป - ปัญหา คือ ไม่มีเลขที่บ้าน ไม่มีน้ำ ใช้เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก และไม่มีที่ดินสำหรับใช้เป็นสุสาน 	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งถิ่นฐานพ.ศ. 2545 - ประชากร 7 ครอบครัว 39 คน - อาชีพ รับจ้างทั่วไป - ปัญหา คือ ไม่มีเลขที่บ้าน ไม่มีน้ำ ใช้เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก และไม่มีที่ดินสำหรับใช้เป็นสุสาน 	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งถิ่นฐานพ.ศ. 2545 - ประชากร 14 ครอบครัว 59 คน - อาชีพ รับจ้างทั่วไป - ปัญหา คือ ไม่มีเลขที่บ้าน ไม่มีน้ำ ใช้เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก และไม่มีสถานะบุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งถิ่นฐานพ.ศ. 2546 - ประชากร 12 ครอบครัว 72 คน - อาชีพ รับจ้างทั่วไป ขายดอกไม้ งานฝีมือ - ปัญหา คือ ไม่มีเลขที่บ้าน ไม่มีน้ำ ใช้เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก ไม่มีที่ดินสำหรับใช้เป็นสุสาน และไม่มีสถานะบุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งถิ่นฐานพ.ศ. 2547 - ประชากร 21 ครอบครัว 144 คน - อาชีพ รับจ้างทั่วไป ขายดอกไม้ ทำนา - ปัญหา คือ ไม่มีเลขที่บ้าน ไม่มีน้ำ ใช้เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก และไม่มีที่ดินสำหรับใช้เป็นสุสาน
---	---	--	---	---

ภาพ 5 แผนภาพแสดงกลุ่มคนงานที่อพยพมาอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านแม่ดอกแดง

3. กิจกรรมที่ 3

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลชุมชน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดทำกลุ่มสนทนา (focus group) การสังเกตและการจดบันทึก ทั้งชุมชนคนเมืองและชุมชนคนลาหู่ ในระหว่างเดือน กรกฎาคม – กันยายน 2553 โดยกิจกรรมนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนเดือนละ ประมาณ 2 ครั้ง รวม 6 ครั้ง โดยการสัมภาษณ์แกนนำวิจัยท้องถิ่นรายบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก เพิ่มเติมทั้งคนเมืองและคนลาหู่เกี่ยวกับ (1) ปัญหาและวิเคราะห์ที่มาของปัญหาการอยู่ร่วมกันใน ชุมชน (2) แนวทางในการแก้ไขปัญหา (3) กิจกรรมที่จะช่วยในการสร้างความร่วมมือร่วมใจในการ อยู่ร่วมกันในชุมชน

ข้อค้นพบจากการดำเนินกิจกรรมที่ 3 พบว่าผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลในเรื่องต่างๆ ดังนี้ (1) บริบทพื้นที่และเงื่อนไขการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชนเผ่าลาหู่ที่มาอยู่ในชุมชนบ้านแม่ดอก แดง (2) สถานการณ์ปัญหา พร้อมสาเหตุของปัญหาในการอยู่ร่วมกันในชุมชน (3) ทราบความต้องการ ทั้งของกลุ่มคนเมืองและกลุ่มคนลาหู่ในการที่จะแก้ไขปัญหาพร้อมกัน (4) ได้แผนการ ดำเนินงานในการพัฒนาความร่วมมือร่วมใจชุมชนบ้านแม่ดอกแดง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าว ที่ได้รวบรวมมา ไปแลกเปลี่ยนกับคณะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อร่วมกันเติมเต็มข้อมูลให้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. กิจกรรมที่ 4

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือร่วมใจ ในการอยู่ร่วมกันของชุมชน ที่เป็นกิจกรรมเชิงรูปธรรมเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553 โดยคณะทำงาน วิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวน 15 คน ได้นำข้อมูลสถานการณ์ปัญหาที่ผ่านการระดมความคิดเห็นใน กิจกรรมที่ 1-2 มาไตร่ตรองและวิเคราะห์ร่วมกันอย่างเป็นระบบมากขึ้น พร้อมทั้งคัดเลือกปัญหาที่ จะร่วมกันนำมาแก้ไขในอนาคต รวมทั้งการนำเสนอถึงแนวทางในการพัฒนารูปแบบความร่วมมือ ร่วมใจในการอยู่ร่วมกัน ผ่านการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว

ข้อค้นพบจากการดำเนินกิจกรรมที่ 4 พบว่า คณะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ คัดเลือกปัญหาร่วม ที่จะนำมาสู่การวางแผนทางเพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกันในอนาคต ประกอบด้วย ปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนร่วมกัน ปัญหาด้านสถานะบุคคลและการ ย้ายเข้าย้ายออกในชุมชน ปัญหาจากการใช้สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในชุมชนร่วมกัน ปัญหาความ

แตกต่างด้านวิถีชีวิตวัฒนธรรม และปัญหาเรื่องการจัดการศึกษาของเด็กลาหู่ รวมทั้งยังได้แนวทางในการพัฒนาความร่วมมือร่วมใจของชุมชนในการอยู่ร่วมกันในบ้านแม่ดอกแดง รวมทั้งเข้าใจถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีทั้งปัจจัยและเงื่อนไข ดังนี้ (1) ผู้นำชุมชน (2) นโยบายเทศบาลตำบลเชิงคอย (เทศบาลัญญิต) (3) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายระดับท้องถิ่น (4) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายภายนอก)

5. กิจกรรมที่ 5

คณะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ร่วมกันจัดเวทีประชุมสรุปผลการดำเนินงานร่วมกับคณะทำงานวิจัยท้องถิ่นทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อประมวลข้อมูลประสบการณ์ในการดำเนินงานที่ผ่านมา โดยได้มีการจัดเวทีประชุมสรุปผลการดำเนินงานเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2553 เพื่อร่วมประชุมสรุปผลที่ได้จากกิจกรรมที่ 1-4 โดยเน้นไปที่การทบทวนสถานการณ์ ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ประกอบไปด้วยเรื่องใดบ้าง การวางแผนการทำงานในอนาคต เพื่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนต้นแบบด้านความร่วมมือร่วมใจในการอยู่ร่วมกัน

ข้อค้นพบจากการดำเนินกิจกรรมที่ 5 พบว่า คณะทำงานวิจัยฯ ได้แนวทางการสนับสนุนและแผนการทำงานระหว่างคณะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับทางเทศบาลตำบลเชิงคอย ทั้งนี้เทศบาลตำบลเชิงคอยได้บรรจุให้โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนเทศบาลัญญิต ที่จะพัฒนาเป็นแผนการทำงานร่วมกันในอนาคต ทั้งนี้ในเบื้องต้นทางเทศบาลได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการในระยะต่อไปจำนวน 10,000 บาท ทั้งนี้คณะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีความสนใจที่จะมีเวทีศึกษาดูงานนอกพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่เกิดขึ้นในพื้นที่อื่นและประสบผลสำเร็จแล้วมาเป็นตัวอย่าง/แนวทางปรับใช้ในพื้นที่ตนเอง

6. กิจกรรมที่ 6

จากการทำงานโครงการในช่วง 10 เดือน ได้มีการชักชวนกลุ่มชนเผ่าและกลุ่มคนพื้นที่ราบทั้ง 2 กลุ่มที่แตกต่างกันมาปรึกษาหารือร่วมกัน เป็นทีมงานวิจัยท้องถิ่นผ่านดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ จนในที่สุดพบว่าการทำงานโครงการได้พัฒนาไปสู่การทำงานร่วมกันในระดับตำบลที่อาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการทำงาน ไปขยายผลสู่การพัฒนาเป็นเทศบาลัญญิตของเทศบาลตำบลเชิงคอย อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มคนบนพื้นที่สูงและกลุ่มคนบนพื้นที่ราบได้ดำเนินการร่วมกันหลายประการ แต่ทางทีมวิจัยเห็นพ้อง

ร่วมกันว่ามีความจำเป็นที่การทำงานในระยะต่อไปต้องมีเวทีในการสรุปทบทวนการทำงานในระยะที่ 1 ร่วมกันอย่างจริงจัง เพื่อนำไปสู่การขยายผลในระยะที่ 2 ที่เข้มข้น มุ่งเน้นไปที่บทบาทของเทศบาลตำบลเชิงคอกต่อการจัดการปัญหาดังกล่าวผ่านการมีนโยบายและกิจกรรมรูปธรรมมากยิ่งขึ้น รวมถึงการมีโอกาสดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ โครงการวิจัยท้องถิ่นอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในชุมชนของกลุ่มคนที่แตกต่างกัน เพื่อนำประสบการณ์และบทเรียนมาปรับใช้กับการทำงานในพื้นที่ต่อไป ทั้งนี้ทีมวิจัยเห็นว่าการลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ผ่านโครงการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการน้ำในคลองตำบลแพรกหนามแดง ตำบลแพรกหนามแดง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และการจัดการความขัดแย้งการทำเหมืองแร่ในเขตเขาเด่น ป่าสงวนแห่งชาติป่ายางหัก-เขาป้อม ตำบลห้วยลึก อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ดีสำหรับการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว โดยดำเนินโครงการเมื่อวันที่ 24 - วันพฤหัสบดีที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2554

ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อให้คณะทำงานได้แนวทางการจัดการปัญหาในชุมชนผ่านการเรียนรู้จากพื้นที่ศึกษาดูงาน พร้อมทั้งได้บทเรียนและแนวทางที่จะนำไปกำหนดแผนการดำเนินงานในระยะต่อไป (2) เพื่อให้คณะทำงานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมถึงเทคนิคกระบวนการในการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสู่งานพัฒนาชุมชนด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้อง (3) เพื่อให้คณะทำงานได้มีโอกาสในการเรียนรู้ประสบการณ์ ทักษะคิด แนวคิดการทำงานร่วมกัน

ข้อค้นพบจากการไปศึกษาดูงาน พบว่า แกนนำได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปันประสบการณ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นการจัดการปัญหาในชุมชนจากโครงการที่ดำเนินการและจากพื้นที่ศึกษาดูงาน รวมถึงการได้แบ่งปันประสบการณ์และเรียนรู้แนวคิด ทักษะคิด ตัวตน ในการดำเนินโครงการวิจัยฯ ในช่วงที่ผ่านมา และนำบทเรียนมาปรับใช้สำหรับการดำเนินโครงการในระยะต่อไป และเกิดการจัดทำแผนการดำเนินโครงการในระยะที่ 2 ที่เป็นรูปธรรม นอกจากนั้นแล้วยังพบว่าผลที่เกิดขึ้นสำคัญจากการศึกษาดูงาน คือเป็นการเปิดพื้นที่ให้กลุ่มคนที่แตกต่างกันทั้งในระดับชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ได้เข้ามาปฏิบัติสัมพันธ์ร่วมกัน สร้างความเข้าใจในเรื่องต่างๆที่ไม่มีโอกาสได้หารือกันอย่างจริงจัง เพราะในชีวิตจริงการใช้ชีวิตประจำวันในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงกลุ่มคนเมืองและกลุ่มคนลาหู่ได้แยกขาดกันอยู่แล้ว ถือได้ว่าเป็นการสร้างชุด

ความสัมพันธ์แบบใหม่ขึ้นมาผ่านกิจกรรมการใช้ชีวิตร่วมกันภายใต้กิจกรรมเดียวกัน ผ่านการให้ความหมายในฐานะที่เป็นคนในชุมชนเดียวกัน ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก ที่จะช่วยให้คนได้ใกล้ชิดกัน มีกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกัน จนเกิดความไว้วางใจและทัศนคติเชิงบวกต่อกัน

การวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน

จากการพัฒนากิจกรรมและกลไกในการสร้างความร่วมมือร่วมใจของกลุ่มคนบนพื้นที่สูง (คนลาหู่) และกลุ่มคนพื้นราบ (คนเมือง) ในชุมชนบ้านแม่ดอกแดง ผ่านทั้งกิจกรรมระดับพื้นที่ และการศึกษาดูงานนอกพื้นที่ รวมถึงการนำผลที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมมาวิเคราะห์ถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน พบว่ามีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน

1.1 ปัจจัยระดับบุคคล

จากการดำเนินกิจกรรมพบว่า ผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยระดับบุคคลที่สำคัญมากที่สุดที่เอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ ผู้นำชุมชนกลุ่มคนพื้นราบ(คนเมือง) ทั้งผู้นำชุมชนกลุ่มคนบนพื้นที่สูง (คนลาหู่) ต่างมีศักยภาพในการเป็นผู้นำที่เข้มแข็งพร้อมจะเข้ามาร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จะเห็นได้จากกลุ่มคนเมืองเองมีการนำทีมโดยนายกเทศบาลตำบลเชิงคอยเป็นแกนนำหลัก และมีกลุ่มปฏิบัติการในพื้นที่ คือ แกนนำชุมชนประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านแม่ดอกแดง ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน ตัวแทนตำรวจบ้าน ในขณะที่ฝั่งกลุ่มชนเผ่าลาหู่ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำทางศาสนาของศาสนาคริสต์เป็นหลัก จากการเปิดใจของกลุ่มผู้นำทั้งสองกลุ่มในการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนและถกเถียงอย่างอิสระ มีการรับฟังปัญหาซึ่งกันและกัน อาศัยการถกปัญหาร่วมกันเป็นระยะ กลุ่มผู้นำทั้ง 2 กลุ่มต่างเน้นกระบวนการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงมากกว่า การปฏิเสธกลุ่มคนที่เข้ามาอยู่อาศัย รวมถึงในเรื่องการมีส่วนร่วม การมาทำงานด้วยกัน การมาหารื้อร่วมกัน เปิดใจกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นก็สามารถคลี่คลายได้ เกิดความเข้าใจในเรื่องที่อีกฝ่ายคิดมากขึ้น เพราะความสำเร็จในการทำงานของแกนนำ ปลายทางสุดท้ายก็คือความสำเร็จของชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

1.2 ปัจจัยระดับองค์กร

นอกจากปัจจัยระดับบุคคลแล้ว ปัจจัยระดับองค์กรต่างมีส่วนเอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะบทบาทของเทศบาลตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ถือได้ว่าเป็นอีกปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน เนื่องจากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเรื่องนี้ ทางนายกเทศบาลตำบลเชิงคอยได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ มีการเปิดเวทีหารือร่วมกับสมาชิกเทศบาลตำบลเชิงคอยบ่อยครั้ง ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะทางนายกเทศบาลตำบลได้ให้ความสำคัญต่อปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นโดยตรง มีการนำเสนอในวาระการประชุมในระดับตำบลของสภาเทศบาลเพื่อหาแนวทางแก้ไข มีการวางแผนไปเพื่อการพัฒนาปัญหาดังกล่าวเป็นวาระตำบล การแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ จนในที่สุดสามารถพัฒนาให้เป็นเทศบัญญัติในการกำหนดนโยบายการจัดการอยู่ร่วมกันในชุมชน

เนื่องจากที่ผ่านมากระบวนการให้กลุ่มคนลาหู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านดอกแดง สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในฐานะของคนไทยและเป็นชาวบ้านกลุ่มหนึ่งของชุมชนจำเป็นต้องให้เกิดการพัฒนาผ่านกลไกท้องถิ่น เพราะที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นขอเลขที่บ้าน การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพ แม้แต่การแจ้งเกิด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาลตำบลเชิงคอยไม่ได้ทราบถึงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ แม้กระทั่งจำนวนเด็กที่เข้ามาศึกษาและเป็นลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มาอาศัยอยู่ เพราะส่วนใหญ่จะมุ่งตรงไปที่อำเภอเป็นหลัก โดยไม่ได้ผ่านเทศบาลซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่

แต่การทำงานวิจัยครั้งนี้ทำให้มีการจัดทำข้อมูลเพื่อนำไปวางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกันต่อไป นอกจากนั้นแล้วยังมีการประชุมในระดับคณะกรรมการหมู่บ้าน เปิดเวทีให้ผู้นำชุมชนหลายฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อหาแนวทางในการป้องกัน โดยการออกกฎระเบียบของชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางการอยู่ร่วมกันด้วย

นอกจากนั้นแล้วบทบาทของสำนักงานคริสตจักรภาคที่ 6 ลาหู่ ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้เกิดปัจจัยในการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้วสำนักงานคริสตจักรภาคที่ 6 ลาหู่ ได้ทำงานกับสมาชิกของคริสตจักรที่อยู่ในชุมชนบ้านดอกแดงอยู่แล้ว โดยเฉพาะการทำหน้าที่ดูแลด้านจิตวิญญาณ การปฏิบัติศาสนกิจ โดยมีผู้นำทางศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจคนลาหู่ ดังนั้นในกรณีนี้การที่ผู้นำทางศาสนาได้เข้าร่วมเป็นแกนนำวิจัยท้องถิ่น ยิ่งทำให้การเชื่อมร้อยกับ

สมาชิกที่เป็นคนลาหู่เป็นไปโดยสะดวกขึ้น เพราะผู้นำทางศาสนาก็จะนำประเด็นที่เกิดขึ้นในเวทีประชุมดังกล่าวมาหารือต่อกับสมาชิกทุกครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมในกลุ่มคนลาหู่ว่าทางกลุ่มคนเมืองในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงกำลังดำเนินการในเรื่องใดที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนลาหู่ ทำให้คนลาหู่เกิดความเข้าใจในสิ่งที่คนเมืองกำลังดำเนินการในปัจจุบัน เพราะโดยปกติแล้วคนลาหู่จะให้ความสำคัญกับผู้นำทางศาสนาเคมอยู่แล้ว เพราะคนลาหู่ก่อนข้างจะเชื่อใจคนอื่นยากนอกจากในกลุ่มผู้นำด้วยกันเอง ถือได้ว่าการที่สำนักงานคริสตจักรภาคที่ 6 ลาหู่ ได้ทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงาน เชื่อมประสานกับชาวบ้านชนเผ่าลาหู่ในพื้นที่ ช่วยให้การดำเนินงานวิจัยท้องถิ่นเกิดผลต่อชุมชนมากยิ่งขึ้น

รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายภายนอกเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ กล่าวคือ บทบาทของสำนักงานประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และหน่วยงานพัฒนาและบริการสังคม สภาคริสตจักรในประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่เอื้อให้เกิดเวทีในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากงานวิจัยเรื่องนี้เริ่มต้นจากการที่แกนนำคนเมืองในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงได้นำเสนอแนวทางเรื่องการจัดการปัญหาในการอยู่ร่วมกันมายังสำนักงานประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานครั้งนี้ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องและแสวงหาความร่วมมือร่วมใจจากกลุ่มคนลาหู่ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงร่วมด้วย ทำให้ทางสำนักงานประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จึงประสานมายังหน่วยงานพัฒนาและบริการสังคม สภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่ได้ทำงานพัฒนากับกลุ่มพี่น้องลาหู่ซึ่งส่วนมากเป็นกลุ่มที่นับถือศาสนาคริสต์ชุมชนอยู่แล้ว ดังนั้นทั้งสองหน่วยงานจึงร่วมเป็นภาคีเข้าไปหารือกับแกนนำชุมชนบ้านแม่ดอกแดงเพื่อให้เกิดการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างเป็นขั้นตอน โดยแบ่งบทบาทหน้าในการประสานงานดังนี้ สำนักงานประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยคุณปณิธิ บุญสา เป็นผู้ประสานงานกับฝ่ายกลุ่มพี่น้องคนพื้นราบ(คนเมือง) และหน่วยงานพัฒนาและบริการสังคม สภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยนายฉัฐพงษ์ มณีกร เป็นผู้ประสานงานฝ่ายกลุ่มคนบนพื้นที่สูง(คนลาหู่) งานวิจัยดังกล่าวจึงเริ่มต้นดำเนินการ โดยการเปิดเวทีแกนนำชาวบ้านทั้งสองกลุ่มเป็นระยะๆ ทั้งเฉพาะกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็น และเวทีร่วมทั้งสองกลุ่มเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน การพัฒนาโจทย์การวิจัย และกระบวนการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการอย่างมีขั้นตอน

โดยบทบาทขององค์กรทั้งสองได้เป็นพี่เลี้ยงให้การสนับสนุน เพื่อให้แกนนำชุมชนสามารถเป็นนักวิจัยท้องถิ่นด้วยตนเอง และสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาตัวเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป เพราะเห็นชัดว่าการแก้ไขปัญหาในชุมชนต้องเกิดจากคนในชุมชนที่อยากมาแก้ปัญหาร่วมกัน โดยมีองค์กรพี่เลี้ยงและมีการสร้างเครือข่ายการทำงานหรือการสนับสนุนจากองค์กรเครือข่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องจากภายนอกพร้อมด้วย งานจึงจะสำเร็จและยั่งยืนได้จริง

โดยสรุปพบว่าปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมในการอยู่ร่วมกันนั้น ต้องมาจากการที่ทุกฝ่ายเห็นว่าประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งปัญหาของคนเมืองและปัญหาของคนล้าหลังเป็นประเด็นร่วมของชุมชน ที่ทุกฝ่ายต้องมาร่วมมือกันจัดการ ผ่านความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาในรูปแบบความร่วมมือ ซึ่งดึงเอาภาคีต่างๆในพื้นที่มาทำงานและแก้ปัญหาร่วมกัน ทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชน นักวิชาการ และผู้นำชุมชน

2. เงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน

จากการศึกษาพบว่าแม้จะมีปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกันก็ตาม แต่ปัจจัยเหล่านั้นต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไขเรื่องผู้นำชุมชนทั้งฝ่ายคนเมืองและคนพื้นราบ และองค์กรภาคีเครือข่ายที่เข้ามาสนับสนุน ต้องมีมุมมองเรื่องปัญหาในการอยู่ร่วมกันในเชิงบวก ถึงทำให้การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาปัญหาในการอยู่ร่วมกันในบ้านแม่ดอกแดงบรรลุผลได้จริง กล่าวคือ ผู้นำชุมชนทั้งฝ่ายคนเมืองและคนพื้นราบ และองค์กรภาคีเครือข่ายที่เข้ามาสนับสนุนต่างเห็นร่วมกันว่า เวลาองเรื่องปัญหาต้องเข้าใจร่วมกันว่า แม้ปัญหาในชุมชนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันและต้องมาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ทั้งนี้แล้วจำเป็นต้องตระหนักว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้สามารถจัดการได้ และเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงของนโยบายการพัฒนาประเทศที่ทำให้คนบนพื้นที่สูงต้องอพยพลงมาสู่พื้นที่ราบ สถานการณ์เหล่านี้คนในชุมชนไม่สามารถกำหนดได้แต่เพียงฝ่ายเดียว

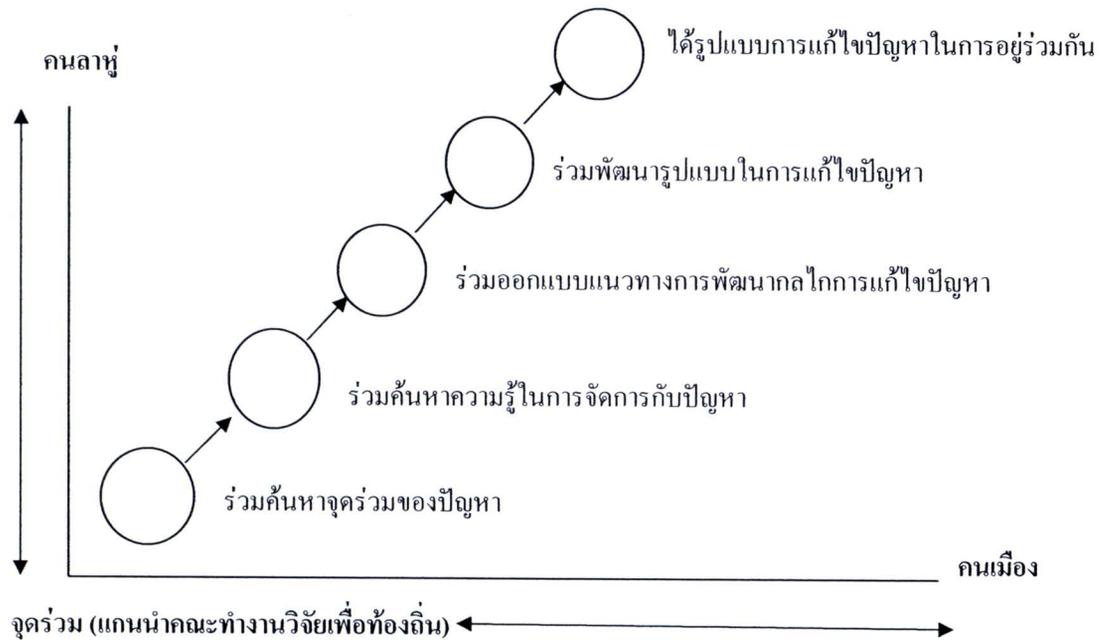
ดังนั้นเมื่อผู้นำชุมชนได้มีมุมมองเรื่องปัญหาแบบใหม่จึงนำไปสู่การพยายามหาทางลดความเข้มข้นของปัญหา เปิดเวทีให้คนที่ประสบปัญหาร่วมกันได้มาเสวนาหารือร่วมกันเพื่อลดความตึงเครียดในชุมชน ผู้นำได้มาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นว่ามีลักษณะอย่างไร โดยเฉพาะการใช้คำถามแบบง่ายๆและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถมีส่วนร่วมในการตอบได้ เช่น อะไรคือปัญหาในการอยู่ร่วมกัน ปัญหาเหล่านั้นเกิดขึ้นเมื่อใดและที่ไหน ใครมีส่วนเกี่ยวข้องกับ

ปัญหาที่เกิดขึ้น และทำไมปัญหานั้นๆ จึงเกิดขึ้น เป็นต้น ดังนั้นการร่วมกันตอบคำถามจึงช่วยทำให้สมาชิกในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งกันและกัน ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลที่แตกต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น เพื่อรู้จักการปรับตัวและการประสานงานกัน จนทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้นในที่สุด

นอกจากนั้นแล้วความแตกต่างทางด้านภาษาที่ถือว่าเป็นอีกเงื่อนไขที่ทำให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน เนื่องจากคนเมืองไม่เข้าใจภาษาคนลาหู่ ดังนั้นกระบวนการวิจัยจึงได้คัดเลือกแกนนำวิจัยท้องถิ่นกลุ่มลาหู่ที่สามารถใช้ภาษาไทยได้ เพื่อลดข้อจำกัดในการสื่อสารและถือว่าเป็นการสร้างบรรยากาศความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ผลสรุปจากการดำเนินกิจกรรมวิจัยเพื่อท้องถิ่น

โดยสรุปการดำเนินกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมเป็นการให้ความสำคัญกับนำแนวคิดเรื่องความร่วมมือร่วมใจมาเป็นเครื่องมือในการเปิดพื้นที่ให้คนเมืองและคนลาหู่เกิดกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกัน โดยเฉพาะในขั้นตอนแรก คือ การร่วมกันค้นหาจุดร่วมของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันทั้งในกลุ่มคนเมืองและกลุ่มคนลาหู่ เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหาที่ชัดเจน โดยผ่านการแลกเปลี่ยนร่วมกันในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เป็นขั้นตอนของความรู้สึกระหว่างกันในปัญหาร่วมกัน ผ่านการกระตุ้นผ่านกิจกรรมที่ทำให้เกิดการตระหนักในปัญหา เริ่มมีการพูดคุยกัน วิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เริ่มเรียนรู้จนมองเห็นปัญหาร่วมกัน เป็นขั้นตอนที่เรียกว่าการก่อรูปของการพัฒนาความร่วมมือร่วมใจของกลุ่มคนในบ้านแม่ดอกแดง ซึ่งจะพัฒนาไปสู่ขั้นตอนที่สอง คือ การร่วมกันค้นหาความรู้เพื่อนำมาออกแบบแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนที่สาม คือ การร่วมกันออกแบบแนวทางการพัฒนาคุณภาพในการแก้ไขปัญหา ผ่านการมีความรู้หรือการมีข้อมูลเชิงประจักษ์ในขั้นตอนที่สี่ เพื่อให้ได้แนวทางหรือข้อสรุปในเรื่องรูปแบบความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหการอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านดอกแดงในอนาคตซึ่งเป็นขั้นตอนที่ห้าต่อไปในอนาคต

เนื่องจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงกระบวนการ เน้นการสร้างการเรียนรู้ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงวิถีคิดเรื่องทัศนคติเชิงชาติพันธุ์ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้กับกลุ่มคนเป้าหมายที่มาร่วมเป็นคณะนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงเป็นสำคัญ โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ในขั้นตอนของการร่วมกันออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างแนวทางการอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านแม่ดอกแดงเท่านั้น ยังไม่สามารถนำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติจริงหรือพัฒนาเป็นรูปแบบความร่วมมือในการอยู่ร่วมกันได้จริง ดังนั้นผลการวิจัยที่ค้นพบจึงเป็นเฉพาะเรื่องของการปรับวิถีคิดให้เกิดการยอมรับและเคารพต่ออัตลักษณ์และศักดิ์ศรีของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ทั้งการที่คนเมืองยอมรับคนลาหู่ และคนลาหู่ยอมรับคนเมือง ซึ่งผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่คณะทำงานวิจัยทั้งคนเมืองและคนลาหู่ได้ให้ความสำคัญและเคารพต่อเสียงของทุกคนเท่ากัน แกนนำทุกคนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของตนเองได้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ยังนำไปสู่การส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรมคนเมืองและคนลาหู่ การเคารพความแตกต่างทางชาติพันธุ์ เพราะปัญหาการอยู่ร่วมกันในชุมชน สาเหตุสำคัญเกิดจากความไม่เข้าใจกัน มาจากอคติหรือการรับรู้ข้อมูลข้อเท็จจริงไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อปรับความเข้าใจหรือได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกัน ปัญหา ก็จะคลี่คลายขึ้น เช่น การรับรู้ถูกผิดที่ท้องถิ่นในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน กล่าวได้ว่าการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อ

ก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม อันจะนำไปสู่พลังของกลุ่ม ในการมุ่งไปสู่เป้าหมาย คือ การพัฒนา รูปแบบความร่วมมือร่วมใจในการอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านดอกแดงในอนาคตต่อไป